

Zimowa obserwacja stadka pokrzywnic *Prunella modularis* w Gdańsku

ARKADIUSZ SIKORA, ARTUR BŁĄD

3 lutego 2001 na składowisku popiołów elektrociepłowni w Gdańsku Nowym Porcie stwierdzono skupienie zimowe 19 pokrzywnic. Ptaki wykryto, gdy odzywały się przytłumionym, metalicznym „ciit”, a następnie obserwowano z odległości kilkunastu metrów.

Pokrzywnice przebywały w gęstych zaroślach psianki czarnej *Solanum nigrum*, dorastających do wysokości 0,7 m. Łany psianki zajmowały powierzchnię ok. 1,2 ha: były to dwa pasy zarośli o rozmiarach 170x50 m i 130x25 m, umiejscowione na składowisku popiołów o łącznej powierzchni ok. 30 ha. Gęsta płatanina suchych łodyg stanowiła bardzo dobre miejsce do ukrywania się ptaków i żerowania. Nawet, gdy były płoszone, niechętnie przelatywały na sąsiednie zakrzaczenia rokitnika *Hippophaë rhamnoides*, by po chwili powrócić w zarośla psianki. W opisywanym miejscu obserwowano 17 ptaków, a w pobliskich zakrzaczeniach spotkano jeszcze dwa inne osobniki. Obserwacja miała miejsce w okresie kilkudniowego ochłodzenia z temperaturą w ciągu dnia dochodzącą do -10°C i ok. 20 cm pokrywą śnieżną. W następnych sezonach zimowych nie stwierdzono tu już pokrzywnic.

Stałe zimowiska pokrzywnic obejmują zachodnią i południową część Palearktyki Zachodniej, tylko nielicznie zimują w północnej Afryce (Cramp 1988). Ptaki z rejonu nadbałtyckiego zimują najliczniej w południowo-zachodniej części regionu śródziemnomorskiego, od południowej Francji po Maroko i Algierię (Rabøl & Rahbek 2002). Pokrzywnice wykazują różny stopień wędrowności: ptaki gniazdujące w zachodniej i południowej Europie są osiadłe lub koczują na niewielkie odległości – rzadko powyżej kilkudziesięciu kilometrów, pochodzące ze środkowo-zachodniej części kontynentu są częściowo wędrowne, zaś z obszarów na wschód od Odry i północnej części Europy podejmują regularne wędrówki. Ptaki obrączkowane jako lęgowe lub w trakcie wędrówki na obszarze od Polski po Norwegię, wędrowały w kierunku południowo-zachodnim na Płw. Iberyjski, Baleary, Sycylię i do północnej części Płw. Apenińskiego (Zink 1975, Cramp 1988). Według Zinka (1975) pokrzywnice pozostające w północnej części arealu zimowania mają niską powracalność na te same miejsca w kolejnych zimach (Csörgö et al. 2001). Taka strategia jest dostosowana do bardzo zmiennych warunków pogodowych, zwłaszcza w kontynentalnej części strefy umiarkowanej.

Pozostawanie pojedynczych pokrzywnic na zimę w Polsce znane było już w XIX wieku. Spotykane bywają regularnie, ale rzadko, we wszystkich regionach kraju (np. Tomiałojć 1990, Dyrz et al. 1991, Hordowski 1999, Bednorz et al. 2000, Walasz 2000, Tomiałojć & Stawarczyk 2003, Chmielewski et al. 2005). Częściej obserwowane zimą w zachodniej i południowej Polsce, a zdecydowanie rzadziej na wschodzie kraju, np. tylko wyjątkowo w północno-wschodniej części, na Mazurach

Notatki

i Lubelszczyźnie (Tomiałoć & Stawarczyk 2003, A. Ryś – mat. niepubl.). Na Pomorzu Gdańskim pokrzywnice spotykano nie każdej zimy i zazwyczaj pojedynczo, a wyjątkowo dwa ptaki (M. Pisula, A. Sikora – mat. niepubl.). Zdecydowana część stwierdzeń zimowych w Polsce dotyczyła pojedynczych ptaków. Rzadko widywano skupienia 2–6 os, np. 6 ptaków w Małopolsce (Walasz 2000) oraz 12 os. na Śląsku 15 lutego 1981 (Dyrz et al. 1991). Niniejsze skupienie 19 pokrzywnic w Gdańsku jest prawdopodobnie największym obserwowanym zimą w Polsce.

Winter observation of flock of the Dunnock *Prunella modularis* in Gdańsk. On 3 February 2001 small flock of the Dunnock in Gdańsk was observed. The birds sat in the thicket of European Black Nightshade. This is the largest winter concentration of the Dunnock in Poland – wintering birds were not observed in following three seasons. Heretofore the Dunnock were observed in Poland mostly singly, rarely in small groups of 2–6 ind. and once 12 ind.

Literatura

- Bednorz J., Kupczyk M., Kuźniak S., Winiecki A. 2000. Ptaki Wielkopolski. Monografia faunistyczna. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
- Chmielewski S., Fijewski Z., Nawrocki P., Polak M., Sułek J., Tabor J., Wilniewicz P. 2005. Ptaki Krainy Gór Świętokrzyskich. Monografia faunistyczna. Bogucki Wyd. Nauk., Kielce–Poznań.
- Cramp S. (ed.). 1988. The Birds of the Western Palearctic. 5. Oxford University Press, Oxford.
- Csőrgö T., Móra V., Miklay G. 2001. Autumn migration and wintering of Dunnock (*Prunella modularis*) in Hungary. Ring 23: 99–107.
- Dyrz A., Grabiński G., Stawarczyk T., Witkowski J. 1991. Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Uniwersytet Wrocławski.
- Hordowski J. 1999. Ptaki Polskich Karpat Wschodnich i Podkarpacia. Monografia faunistyczna. 1. Mercator, Przemyśl.
- Rabøl J., Rahbek C. 2002. Population trends in Baltic passerine migrants, elucidated by a combination of ringing data and point - and summer-count indices. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 96: 15–38.
- Tomiałoć L. 1990. Ptaki Polski – rozmieszczenie i liczebność. PWN, Warszawa.
- Tomiałoć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”. Wrocław.
- Walasz K. (red.). 2000. Atlas ptaków zimujących Małopolski. Małopolskie Tow. Orn., Kraków.
- Zink G. 1975. Der Zug Europäischer Singvögel. Ein Atlas der Wiederfunde beringter Vögel. 2. Vogelwarte Radolfzell, Konstanz.

Arkadiusz Sikora, Artur Bład, Stacja Ornitologiczna Muzeum i Instytut Zoologii PAN
Nadwiślańska 108, 80-680 Gdańsk, sikor@miiz.waw.pl